

COLABORAREA FRANCO-ROMÂNĂ ÎN DOMENIUL BIOSPEOLOGIEI

FRANCH-ROMANIAN COLLABORATION IN BIOSPEOLOGICAL DOMAIN

ȘTEFAN NEGREA, ALEXANDRINA NEGREA

Abstract

*The history of the Biospeleology was from the beginning and still is, strongly linked to the practically permanent collaboration between the French and Romanian biologists. According to the authors of this paper, the history of Biospeleology can be divided in three periods. **The first period** (1904-1947) began with the founder of this biological discipline, the Romanian Emile Racovitza while he worked in France, as the under-manager of the Arago Laboratory from Banyuls-sur-Mer and it continued in Romania, in Cluj, where he founded the first Speleological Institute of the world, in 1920, and where he had as main collaborator, the entomologist René Jeannel. **The second period** (1956-1985) had as main protagonists the distinguished Romanian biologists Constantin Motaș, Traian Orghidan and Margareta Dumitrescu from the Speleological Institute „Emile Racovitza”, who, without any interruption, collaborated with the famous French biologists Albert Vandel, Claude Delamare-Deboutteville and Christian Juberthie from the Subterranean Laboratory from Moulis. **The third period** (1994 -) is mainly linked to the elaboration of the monography „Encyclopaedia Biospeologica” (with three volumes already published) at which specialists from the entire world collaborate and is coordinated by the French biospeleologist Christian Juberthie, Honorary Member of the Romanian Academy, and the Romanian biospeleologist Vasile Decu.*

INTRODUCERE

Istoria Biospeologiei a fost de la bun început strâns legată de colaborarea dintre biologii francezi și cei români. Soarta a vrut ca această ramură a științei să se nască în Franța prin aportul substanțial al unui biolog român, Emil Racoviță – pe atunci subdirector al Laboratorului Arago de la Banyuls-sur-Mer. Desigur, Emil Racoviță a avut precursori printre zoologii europeni ai secolului al 19-lea care s-au ocupat de fauna cavernicolă. Dintre ei merită menționat J. R. Schiner care a propus, în 1854, o clasificare a animalelor din peșteri în troglobionte, troglofile și cavernicole ocazionale (clasificare folosită și astăzi, cu unele modificări) și pe L. Bedel & E. Simon care au publicat, în 1875, la Paris, o listă cu “articulatele cavernicole din Europa”. Dar precursorul cel mai important a fost zoologul francez Armand Viré (1869-1951) care a amenajat, în 1896, primul laborator subteran din lume în catacombele Muzeului de Istorie Naturală din Paris, săpate la 12 metri adâncime în calcare lutețiene, în scopul studierii animalelor cavernicole aduse din diferite peșteri europene și chiar din Statele Unite. Deși rezultatele obținute au fost pe drept criticate de Emil Racoviță și R. Jeannel, Viré are meritul de a fi fost primul care a avut ideea de a experimenta în mediile subterane și care a creat în 1904 termenul de *Biospéléologie* pentru a desemna știința care se ocupă de ființele vii care populează domeniul subteran – termen care la Racoviță a devenit *Biospeologie* (detalii în D. Dancău & ȘT. Negrea, 1989 și ȘT. Negrea, 1997). Tot Viré este acela care a încercat două lucrări de sinteză: *La faune souterraine de France* (1900) și *La Biospéléologie* (1904).

După opinia mea, colaborarea franco-română în domeniul Biospeologiei a cunoscut trei perioade, după cum urmează:

PRIMA PERIOADĂ (1904-1947)

Întors din expediția din Antarctica cu nava “Belgica” la 15 februarie 1899, Emil Racoviță a fost numit în anul următor șef de lucrări la Laboratorul de anatomie comparată al Universității Sorbona din Paris și subdirector al Laboratorului Arago de la Banyuls-sur-Mer, unde a funcționat până în 1920. În acest interval de timp, destinul a vrut ca în iulie 1904 (anul în care Viré își publica sinteza sa *La Biospéologie*), românul Emil Racoviță și francezul Georges Pruvot să facă o campanie oceanografică cu vaporul Roland în arhipelagul Baleare. Aici, la 15 iulie 1904, tânărul Racoviță a descoperit, într-un lac cu apă dulce din Cueva del Drach de pe insula Mallorca, crustaceul isopod orb, devenit celebru, *Typhlocirolana moraguesi*. Mica ființă înfeudată mediului subteran acvatic a atras atenția exploratorului Antarcticii asupra importanței relictelor subterane în descifrarea mecanismelor evoluției. Această descoperire l-a determinat în cele din urmă să abandoneze studiile bio-oceanografice și să se dedice, trup și suflet, explorării peșterilor, în paralel cu evaluarea critică a tot ce s-a publicat până atunci despre lumea subterană.

Un an mai târziu, în 1905, Emil Racoviță începea explorarea sistematică a peșterilor din Pirinei, însoțit tot de un francez, doctorul în medicină René Jeannel, care în 1908 își va lua licența în Științe Naturale și avea să-i fie mâna dreaptă pe teren și în laborator vreme îndelungată (numai în intervalul 1905-1922, cei doi au explorat peste 1400 de peșteri din sudul Franței, Spania, Algeria, Italia, Corsica, Austria, Iugoslavia etc.). Într-o perioadă scurtă (1904-1907), Racoviță a realizat ceea ce nimeni nu a reușit înaintea lui: a studiat numeroase peșteri și, mai ales, a pus ordine în haosul datelor publicate până atunci. Rezultatul muncii sale s-a concretizat în faimosul “Essai sur les problèmes biospéologiques”, apărut la 15 mai 1907 la Paris. Este lucrarea în care el a pus bazele științifice ale unei noi discipline biologice, definită, întocmai ca la Viré, drept “știința a formelor de viață din mediul subteran”. În această lucrare unică, el a analizat profund toate cunoștințele în acest domeniu – ce-i drept disparate și contradictorii – și a elaborat un vast plan de cercetări pe care l-a îndeplinit în bună parte el însuși cu colaboratorii săi. Grație acestei lucrări realizate la numai 39 de ani, Emil Racoviță a rămas în istoria științelor drept creator al Biospeologiei.

Tot în anul 1907, Emil Racoviță a fondat, la Laboratorul Arago, de la Banyuls-sur-Mer, un organism internațional numit *Biospeologica*. Luându-l pe R. Jeannel ca adjunct, el a coordonat din Franța, iar în 1920 din România, activitatea a zeci de colaboratori din toată lumea și a publicat rezultatele în periodicul de renume internațional „Archives de Zoologie experimentale et générale” (fondat de Lacaze-Duthiers la Paris), grupate sub două titluri unificatoare: *Biospeologica* (nu mai puțin de 81 numere între anii 1907 și 1962) și *Énumération des grottes visitées* (9 „series” între anii 1907 și 1959).

În timpul primului război mondial (1914-1918), Racoviță și Jeannel și-au întrerupt activitatea biospeologică pentru a organiza și conduce spitalul înființat de ei în clădirea Laboratorului Arago din Banyuls-sur-Mer. După terminarea războiului, mai exact la 27 iunie 1919, Racoviță a primit invitația Consiliului Dirigent al Transilvaniei, semnată de Sextil Pușcariu, în care era rugat să accepte Catedra de Zoologie a Universității românești a Daciei superioare, în curs de organizare la Cluj. La refuzul savantului – care motiva că specialitatea lui este “dirijarea lucrărilor de cercetare, administrarea institutelor de istorie naturală și explorările oceanografice ori terestre” și nu “de a fi profesor” – Consiliul Dirigent i-a trimis, la 1 septembrie 1919, a doua scrisoare, semnată de Onisifor Ghibu. De data aceasta i se oferea o catedră cu denumirea propusă de el, fără obligații profesionale, “ci doar acelea de îndrumător în cercetările științifice” (detalii în GH. RACOVITĂ, 1999, p. 158-273). Fiind tocmai ce își dorea, de data aceasta a acceptat oferta și a trimis Consiliului Dirigent, la 13 decembrie 1919, un memoriu intitulat: *Proiect pentru crearea unui Institut de Speologie la Facultatea de Științe din Cluj*. În viziunea sa, acest Institut trebuia să fie unicul de această specialitate din lume: “toți savanții sau studenții care doresc să se ocupe de chestiuni speologice vor fi siliți să vină la Cluj sau cel puțin vor simți nevoia de a avea raporturi cu acest Institut”. Memoriul a fost aprobat, iar la 18 decembrie 1919 Emil Racoviță semna un document oficial prin care era angajat pe viață ca director al Institutului de Speologie, iar René Jeannel ca subdirector. La 27 ianuarie 1920 erau numiți amândoi profesori de biologie ai Universității din Cluj, iar la 26 aprilie 1920, regele Ferdinand promulga *Legea privitoare la crearea unui Institut de Speologie la Universitatea din Cluj* (detalii în ȘT. NEGREA, 1998 și GH. RACOVITĂ, 1999).

Astfel, în anul de răscruce 1920, românul Emil Racoviță a spus adio Franței – cea de-a doua patrie a sa – și a revenit în țara natală, la Cluj, unde s-a instalat definitiv, cu soția și copiii săi și unde avea să rămână până la moarte (19 nov. 1947). Dacă despărțirea de Banyuls a fost grea, fiind regretat de colegi și prieteni, instalarea la Cluj a fost destul de anevoioasă. Era totuși satisfăcut pentru că adusese cu sine pe francezul René Jeannel și familia sa, precum și vastele colecții și redacția întreprinderii *Biospeologica* – făcând astfel din capitala Transilvaniei centrul mondial al cercetării faunei cavernicole. Douăzeci și șapte de ani (1904-1931) au lucrat împreună în Franța și în România – desigur, cea mai frumoasă perioadă a vieții lor, evocată de Jeannel în lucrarea sa: *Quarante années d'explorations souterrains* (1950). După C. MOTAȘ (1966) „le grand essor de la Spéologie en Roumanie et l'organisation moderne de l'Institut de Spéologie se résument en ces deux noms inséparables: Racovitz et Jeannel”. Curând după ce s-au instalat la Cluj, cei doi savanți au început să organizeze campanii speologice în Munții Apuseni, dar și în Carpații Meridionali, Munții Banatului și Dobrogea. La aceste campanii a participat, începând cu 1922, elvețianul P. A. Chappuis, specialist în faună acvatică subterană (Bathynellacea și Copepoda), însoțit de Valeriu Pușcariu. El este cel care a acceptat, în 1922, funcția de subdirector, ca urmare a refuzului lui C. N. Ionescu de la Universitatea din Iași de a veni la Cluj și care va lucra la Institutul de Speologie până în 1948. Merită să amintim că C. N. Ionescu a fost primul cercetător al faunei cavernicole din România și care a publicat lucrarea *Biospeologia Carpaților Meridionali*, în 1914. La unele campanii au luat parte entomologul A. Winkler din Viena și specialiști francezi renumiți ca Louis Fage, prietenul nedespărțit al lui Jeannel și Racoviță, profesorul Ch. Perez și ofițerul A. Magdelaine, ambii din Paris, renumitul geograf Emmanoil de Martonne și însuși celebrul abate HENRI BREUIL, care a descoperit, în 1924, primele vestigii paleolitice din Transilvania. Rezultatele acestor campanii - în total 19 lucrări - au fost publicate în *Buletinul Societății de Științe din Cluj*, fondat de Racoviță în 1921.

Campaniile speologice nu s-au limitat la România. Deja, din 1923, a avut loc prima expediție în Serbia, în care Racoviță și Jeannel au fost însoțiți de A. Winkler, A. Magdelaine și Val. Pușcariu, urmată de alte expediții în Italia, Slovenia, sudul Franței și Algeria. După primul deceniu de activitate, noul Institut se putea mândri cu 358 peșteri explorate – dintre care 222 în Carpați, cu 15 fascicule publicate în colecția *Biospeologica*, însumând 1825 pagini, în bună măsură pe baza materialelor colectate din peșterile Transilvaniei (detalii în G. RACOVITA, 1999, p. 286-287).

Din nefericire, perioada de înflorire a Institutului de Speologie s-a terminat brusc, după un deceniu de activitate intensă, în 1931, când guvernul condus de istoricul Nicolae Iorga a suprimat toate fondurile de cercetare. A fost o pierdere cu mult mai mare decât plecarea definitivă a lui Jeannel, în 1927, la Paris ca să organizeze Vivarium-ul de la Jardin des Plantes. Ce-i drept, Jeannel a mai venit la Cluj încă patru ani, dar numai pentru a-și ține cursul de Biologie generală câteva luni pe an. Astfel, după ce lucrase cu el la Cluj 11 ani (1920-1931), Emil Racoviță se vedea despărțit definitiv de principalul său colaborator și prieten. Abia în 1937, după șase ani de nefinanțare guvernamentală, Institutul lui Racoviță a primit o subvenție pentru achiziționarea de cărți și aparatură, dar nici un leu pentru organizarea de campanii speologice. Apoi, iar nimic de la guvern. Lupta lui Emil Racoviță cu teribilul “domn Birocratescu” pentru supraviețuirea primului Institut de Speologie din lume a continuat până în 1940, când, prin Dictatul de la Viena, țării i se răpea partea nordică a Transilvaniei. Acest eveniment a determinat refugiul Universității clujene la Sibiu și Timișoara, inclusiv a lui Racoviță, numai cu arhiva Institutului. Restul averii științifice, agonisite în 35 de ani de muncă în Franța și România, a rămas în paza lui Pierre Alfred Chappuis, care avea calitatea de cetățean străin. După ce a suportat cumplitii ani ai celui de-al doilea război mondial în pribegie la Timișoara, Racoviță se întorcea, în august 1945, la Cluj, unde îl aștepta o mare neplăcere. Citez din GH. RACOVITĂ (1999, p. 414): “Majoritatea încăperilor din locuință îi fuseseră ocupate de Consutul Franței, astfel încât nu-i mai rămâneau pentru a-și purta bătrânețile decât cele trei mici odăi care priveau spre grădina din spatele

casei (...). A fost un abuz pe care francezul René Jeannel nu s-a ferit să-l înfiereze, scriind trei ani mai târziu: <<Nu putem decât blama atitudinea puțin elegantă a Consulatului nostru, care ar fi putut avea, fără îndoială, o altă considerație pentru un om care și-a închinat întreaga existență servirii Franței>> “. Cu toate privațiunile impuse de sărăcia și inflația postbelică, RACOVITĂ își relua munca la Institutul de Speologie. Dar, numai pentru puțină vreme. Bătrân și bolnav, murea la 19 noiembrie 1947, lăsând în urmă un Institut în derivă, tocmai când acesta avea mai mare nevoie de un conducător puternic și înțelept, așa cum a fost el. Un an mai târziu, părăsea Clujul și P. A. Chappuis pentru a lucra ca subdirector la Laboratorul Subteran de la Moulis (Franța).

Chiar în anul în care a murit ilustrul savant, prietenul său din Franța, JEANNEL, edita primul număr al periodicului *Notes Biospéologiques*, care avea să apară regulat până în 1958, sub direcția sa. Acest periodic a fost continuat, la Paris, de *Annales de Spéléologie* (1959-1976), editat de Albert Vandel și apoi de Claude Delamare-Deboutteville și, la Moulis, de *Mémoires de Biospéologie* (1978-2001), editat de CHRISTIAN JUBERTHIE, ca publicație a *Societății de Biospéologie*. Biospeologii români au fost colaboratori permanenți, publicând numeroase lucrări în toate aceste periodice. Era evident, Biospeologia nu murise odată cu creatorul ei. Își mutase doar centrul mondial al studiului faunei cavernicole din nou în Franța, acolo unde se născuse prin strădania românului Emil Racoviță, secondat de francezul René Jeannel. Dar nu la Laboratorul Arago din Banyuls-sur-Mer, ci la noul Laborator subteran de la Moulis (Ariège) – fondat în 1948 din inițiativa lui René Jeannel și condus de Albert Vandel, cel care avea să publice, în 1964, primul tratat de Biospeologie din lume. După cum vom vedea mai departe, acest centru nu a rămas unic în lume. O nouă echipă de biospeologi, formată de Val. Pușcariu, Traian Orghidan și Margareta Dumitrescu la București, pentru studiul peșterilor cu chiroptere și guano, și cea a Institutului de Speologie din Cluj, formată de Dan Coman și Mihai Șerban pentru studiul Ghețarului de la Scărișoara, au fost unite, la 21 iunie 1956, într-un Institut de Speologie organizat sub egida Ministerului Învățământului, la nivel național, având ca director pe reputatul zoolog Constantin Motaș, abia ieșit din închisorile comuniste după șapte ani de detenție politică. Cercetătorii Institutului creat de Racoviță, astfel reorganizat și întinerit, au și demarat în forță explorarea lumii subterane din România și nu numai. În paralel a început și colaborarea dintre cele două centre biospeologice europene, francez și român, în beneficiul științei care se ocupă de studiul vieții în domeniul subteran.

A DOUA PERIOADĂ (1956-1985)

În anul 1956, când la București și Cluj își începea activitatea Institutul de Speologie reorganizat, biospeologii români căutau plini de speranță spre Franța, unde Laboratorul Subteran al Centrului Național al Cercetării Științifice (CNRS) era în plină dezvoltare. El era alcătuit dintr-o peșteră-laborator, cu numeroase bazine pentru *Proteus*, acvarii, terarii și alte instalații în care se creșteau animale cavernicole pentru diferite experiențe și o clădire la suprafață, cu laboratoare bine echipate, camere pentru cercetătorii rezidenți și temporari, o bibliotecă, sală de colecții, ateliere etc. Mai târziu aveau să se construiască două laboratoare anexă: unul la Aulignac pentru elevaje de *Proteus* și altul la Baget pentru studiul faunei subterane acvatică. În programul de cercetare figurau teme legate de biodiversitatea în mediile subterane, studii privind reproducerea și dezvoltarea animalelor din aceste medii, metabolismul respirator, regresia oculară și depigmentarea, teme legate de endocrinologia, bacteriologia, parazitologia și ecologia cavernicolelor etc. Nu erau neglijate nici cercetările de speologie fizică: hidrologie, climatologie, chimia apelor, sedimentologie, speogeneză, geofizică etc. (detalii în ȘT. NEGREA, 1979 și 1999).

Atrăgând ca un magnet pe biospeologii din România și din alte țări, Laboratorul subteran de la Moulis a fost, în perioada 1954-1996, cel mai important centru biospeologic din lume. Ca unul care am trăit întreaga perioadă chiar din prima zi de funcționare a Institutului de Speologie din București (în afară de mine mai există doar un singur martor, pensionat și el, dar încă activ, supraviețuitor al acelei zile: Ionel Tabacaru), pot să afirm că aproape n-a rămas un biospeolog – inclusiv din România – care să nu fi făcut un stagiul la Moulis, fie el cât de scurt. Reciproca este și ea valabilă: numeroși biospeologi de la Moulis, Toulouse, Lyon, Brunoy, Paris și din alte centre biologice din Franța au efectuat stagii de documentare sau de lucru în laboratoarele Institutului nostru de la București și Cluj.

Cooperarea franco-română în perioada 1956-1985 a fost asigurată și coordonată de directorii și subdirectorii (deveniți ulterior directori) ai celor două centre speologice. Este vorba de ilustrii biologi francezi Albert Vandel și Claude Delamare-Deboutteville, din partea Laboratorului Subteran de la Moulis, și de distinșii biologi români Constantin Motaș (care și-a luat doctoratul, în 1928, în Franța, la Grenoble) și Traian Orghidan, din partea Institutului de Speologie “Emil Racoviță”. Noi, cercetătorii Institutului de Speologie din București și Cluj – majoritatea ieșiți de pe băncile facultății de un an sau doi – am demarat cu mult entuziasm studiul unor grupe de animale cavernicole, zăbovind zi de zi în laborator până târziu în noapte. În paralel, am început explorarea peșterilor românești, colectând faună pe biotopuri și distribuind-o la specialiștii din țară și străinătate, cu precădere din Franța. Așa se face că după câțiva ani am putut să publicăm în periodicele franceze și românești de profil: *Notes Biospéologiques* (continuat de *Annales de Spéléologie* și altele), *Vie et Milieu*, *Spelunca*, *Lucrările Institutului de Speologie “Emil Racoviță”* (continuat, din 1970, de *Travaux de l’Institut de Spéologie “Emile Racovitzu”*), *International Journal of Speleology* (inițial sub direcția francezului Robert Husson de la Universitatea din Dijon) și altele. Anii au trecut, colectivele de biospeologi de la București și Cluj s-au mărit, preocupările lor s-au diversificat, au început să apară lucrări de sinteză – unele în colaborare cu biospeologi din Franța – încât, privind în urmă din perspectiva prezentului, pot aprecia că perioada 1956-1985 a fost a doua perioadă de vârf, deopotrivă pentru biospeologia franceză și românească. Se cuvine să-mi întăresc afirmația cu câteva exemple semnificative de colaborări franco-române care s-au soldat cu rezultate remarcabile.

Tratatul de *Biospeologie*, publicat în 1964 de ALBERT VANDEL, Membre de l’Institut, poate fi citat ca un prim exemplu de colaborare franco-română, deoarece în el Emil Racoviță este prezentat drept creatorul acestei discipline

biologice și se referă la multe din lucrările biospeologilor români publicate până în anul 1964 în România sau Franța. Tot A. Vandel este cel care, în timpul unei vizite de lucru la Institutul nostru în 1963, aflând că Academia R. S. România amăna publicarea monografiei *Recherches sur les grottes du Banat et d'Olténie (Roumanie, 1959-1962)* elaborată de tinerii (pe atunci) speologi L. Botoșăneanu, Alexandrina Negrea, Șt. Negrea, Anca Decu, V. Decu și M. Bleahu, ne-a cerut manuscrisul și l-a prezentat lui R. Jeannel. Acesta a regretat doar că autorii nu au studiat și peșterile din Munții Apuseni, atât de dragi lui. Obținând aprobarea de la CNRS, l-a publicat la Paris, în 1967, cu o prefață semnată de el însuși și cu un Avant-propos de C. Motaș și Val. Pușcariu. În prefață, el pune accentul pe "l' étroite collaboration franco-roumaine" și scoate în evidență "le remarquable parallélisme qui s'est institué entre les activités spéléologiques françaises et roumaines [qui] a été completé par l'échange de spéléologues français et roumains". După ce arată, în continuare, că acest schimb se efectuează regulat, în fiecare an, Vandel ține să sublinieze că: „Le présent volume constitue un nouvel exemple de l' étroite collaboration franco-roumaine qui s'est poursuivie sans interruption depuis soixante ans. Cet ouvrage est l'oeuvre de spéléologues roumains; mais il a été rédigé en français, et imprimé en France grâce à la généreuse compréhension du Centre National de la Recherche Scientifique” (CNRS).

Traian Orghidan, directorul adjunct, apoi director al Institutului de Speologie „Emil Racoviță” după pensionarea profesorului C. Motaș, împreună cu Margareta Dumitrescu, șefa secției de Biospeologie, au avut o contribuție majoră la formarea generației de cercetători ai acestei perioade de înflorire maximă a Biospeologiei românești și la colaborarea cercetătorilor români cu cei din Franța – în mod particular cu cei de la Laboratorul Subteran de la Moulis. Ei sunt Maeștrii noștri – cum le spuneam noi – cei care ne-au asigurat stagii în Franța, la Moulis, Brunoy sau la Muzeul Național de Istorie Naturală din Paris pentru specializare, documentare, schimb de experiență sau elaborare de lucrări în colaborare. Ei sunt cei care ne-au însoțit la Paris, în 1968, pentru a participa la congresul organizat de Max Vachon și alți savanți pentru dezvoltarea Centrului Internațional de Arachnologie (CIDA) și la cel organizat de Jean-Marie Demange, Otto Krauss și Jean Paul Mauriès pentru crearea Centrului Internațional de Myriapodologie (CIM). Dintre tinerii de la Institutul nostru au participat la Congresul CIDA, cu o comunicare, Maria Georgescu, iar la Congresul CIM, Ștefan Negrea, cu două comunicări (a doua împreună cu Zachiu Matic și C. Prunescu). Tot Maeștrii noștri au fost cei care, ajutați de profesorul Radu Codreanu - fost colaborator apropiat al lui Emil Racoviță - și de noi toți, cercetătorii, au organizat două manifestări științifice la nivel național cu participare internațională, inclusiv somități din Franța și din alte țări francofone. Este vorba de centenarul nașterii lui Emil Racoviță (București și Cluj, 1968) și semicentenarul Institutului nostru (București și Cluj, 1971). Ambele manifestări speologice au beneficiat de câte un volum de aproape 700 de pagini fiecare, greul editării fiind dus de secretarul de redacție, Ionel Tabacaru. Centenarul nașterii lui Emil Racoviță a fost marcat și în Franța, în 1969, printr-o ședință solemnă a Societății Zoologice, unde a luat cuvântul și directorul Institutului nostru de atunci, Traian Orghidan. Dar cel mai frumos omagiu care a putut fi adus marelui biolog român a fost mai devreme, în 1965, când la Laboratorul Arago s-a celebrat dezvelirea bustului de bronz al lui Emil Racoviță sculptat de Gh. D. Anghel, unul din marii maeștri ai arte românești. Alocuțiunile au fost publicate în revista Laboratorului Arago, *Vie et Milieu*. Din partea României au participat Radu Codreanu și T. Orghidan. Ultimul a avut o activitate însemnată în domeniul cooperării franco-române și ca membru ales în Comitetul director al Laboratorului subteran de la Moulis; el a participat activ la toate reuniunile anuale ale acestuia, începând din 1970 și până în anul care a precedat moartea sa (1984).

Relațiile cordiale dintre mentorii cercetării speologice din România și Franța au înlesnit colaborarea biologilor din cele două țări, care s-a finalizat cu unele rezultate de-a dreptul remarcabile. Dintre biospeologii români, Vasile Decu s-a implicat cel mai mult. Mai întâi, el a publicat, în *Annales de Spéléologie* (Paris), împreună cu Anca Decu, despre sinuzia guanoului din peșterile Olteniei (1964) iar cu C. Motaș și Anca Burghel despre asociația parietală din aceeași provincie (1967). Apoi a scos, împreună cu R. Ginet, în Editura Delarge din Paris (1977), tratatul *Initiation à la biologie et à l'écologie souterraine*, elaborată pe baza datelor la zi din toată lumea. Tot V. Decu este cel care, la un an după descoperirea noului Mediu Subteran Superficial (MSS) în Franța (1980) a publicat, împreună cu descoperitorul, C. Juberthie, și Gh. Racoviță, primele date despre acest mediu în România.

Alte colaborări franco-române, nu mai puțin valoroase, au condus la publicarea unor lucrări ca: *Formes primitives vivantes* de Cl. Delamare Deboutteville și L. Botoșăneanu (1970); studiul despre periodicitatea reproducerii la animalele cavernicole, semnat de Corneliu Pleșa, apărut în *Spelunca* (1972); *Stygofauna Mundi*, volum editat de L. BOTOȘĂNEANU, publicat la Leiden, în 1986, în care, peste 60 de autori prezintă detaliat fauna acvatică a apelor subterane. În periodicul *Stygologia*, editat tot de L. BOTOȘĂNEANU, începând din 1985, au apărut, în anii 1986-1987, eseuri despre ecologia apelor subterane în carst, semnate de R. ROUCH și D. DANIELOPOL în opoziție cu L. Botoșăneanu și JR. Holsinger. În *Mémoires de Biospéologie*, periodic editat de Christian Juberthie, începând din 1978, a apărut un amplu studiu despre ecologia unor populații cavernicole de coleoptere din Munții Apuseni, semnat de Gh. Racoviță (1980). Pentru *Glossaire International de termes critiques*, inițiat de B. Condé, Cl. Delamare Deboutteville și R. Ginet, profesorul C. Motaș a publicat, în 1976, lucrarea *Termes spéléologiques et phreatobiologiques*. Un loc aparte îl ocupă cartea de reportaje biospeologice *Prin peșterile lumii* semnată de ȘT. NEGREA (1979), în care ultimele două capitole sunt dedicate Franței: *Moulis, laboratorul subteran numărul unu din lume* și *Arta parietală în peșterile din Pirinei* – ambele conținând date inedite de istoria științei, aflate de autor la fața locului.

Merită subliniat rolul pe care l-a avut, la sfârșitul acestei perioade, *Societatea de Biospeologie*, creată în 1979 din inițiativa lui C. Juberthie și R. Ginet, cu sediul la Moulis, devenită ulterior *Societatea Internațională de Biospeologie*. Ea ține Adunări generale anuale și organizează colocvii internaționale, mese rotunde și simpozioane pe diferite teme biospeologice, atât în Franța cât și în alte țări unde are membri activi, inclusiv din Institutul nostru. Societatea publică,

începând din 1981, *Bulletin de liaison de la Société de Biospéologie*. În cele 1-2 numere pe an, apar note scurte, recenzii și informații din viața biospeologică, inclusiv din România.

Din nefericire, prin decesul prematur al directorului Institutului nostru, Traian Orghidan, la 27 mai 1985, aflat în misiune la Paris, relațiile de colaborare biospeologică franco-română au trecut într-un con de umbră. Peste câteva luni, la 27 aprilie 1986, murea, la București, și principala sa colaboratoare, Margareta Dumitrescu, care era la fel de implicată în aceste relații. Cât despre savantul Constantin Motaș, discipol al francezului Louis Léger de la Grenoble și primul director al Institutului de Speologie „Emil Racoviță”, reorganizat, trecuse în lumea umbrelor la 15 ianuarie 1980.

A TREIA PERIOADĂ (1990 –)

În anul 1988 a apărut o rază de speranță pentru revigorarea colaborării franco-române în doemniul biospeologiei. Christian Juberthie, directorul Laboratorului Subteran de la Moulis și Vasile Decu de la Institutul nostru au început să lucreze la realizarea unui proiect ambițios, în care urma să antreneze pe toți biospeologii și zoologii specialiști în grupe de animale cu reprezentanți în domeniul subteran din toată lumea. Este vorba de marea *Encyclopaedia Biospeologica* preconizată în trei tomuri, deja apărute (1994, 1998 și 2001). Din cauza enormei cantități informaționale acumulate în ultimii ani, cei doi editori pregătesc în prezent a doua ediție a primului tom, care va avea două părți: în prima parte vor fi tratate țările europene și americane, în cea de-a doua parte, grupele de animale. În paralel cu această muncă titanică, Juberthie a deschis larg porțile speologilor români care doreau să lucreze la Moulis, pentru specializare, inclusiv pentru doctorat - având în vedere că după evenimentele din decembrie 1989 din România, obținerea unui pașaport nu mai era o problemă. De acest vânt de libertate au profitat mai mulți cercetători ai Institutului nostru de la București și Cluj. Din nefericire, după pensionarea lui Juberthie, în 1996, noul director de la Moulis, hidrologul Alain Mangin, nemişcându-se decât de un biospeolog în vârstă, s-a văzut nevoit să renunțe la programele de biospeologie. Istoria Laboratorului Subteran de la Moulis arată că, oricât de mare ar fi renumele unei instituții, aceasta poate să fie redusă până la desființare dacă conducerea îi schimbă domeniul de cercetare sau nu mai dispune de resurse financiare adecvate pentru dezvoltarea ei.

Christian Juberthie afirmă într-un articol aflat sub tipar (inf. verb. V. Decu) că Franța a dat lumii trei opere majore de Biospeologie: primul tratat de Biospeologie al lui A. VANDEL (1964), tratatul modern de biologie și ecologie subterană al lui R. Ginet și V. Decu și monumentală *Encyclopaedia Biospeologica*, editată de C. JUBERTHIE și V. DECU. Biospeologii români pot fi mândri că două dintre ele au coautor pe românul Vasile Decu.

În încheiere ce putem spune? Colaborarea franco-română în doemniul biospeologiei, cu toate suferințele și coborâșurile inerente, durează de mai bine de un secol. Să sperăm că, după stagnarea din prezent va urma a treia perioadă de înflorire a biospeologiei (mai bine spus a biologiei mediilor subterane) atât în Franța cât și în România.

REFERINȚE

- BOTOȘĂNEANU L. (editor). 1986. *Stygofauna mundi*. Editions E.J. Brill, Leiden: 1-740.
- BOTOȘĂNEANU L. & HOLSINGER J.R. 1991. *Some aspects concerning colonisation of the subterranean realm - especially of subterranean waters: a response to Rouch & Danielopol, 1987*. *Stylogia*, **6**(1):11-39.
- BOTOȘĂNEANU L., NEGREA A., NEGREA ȘT., DECOU A., DECOU V., BLEAHU M., 1967. *Recherches sur les grottes du Banat et d'Oltenie (Roumanie, 1959-1962)*. Preface de A. Vandel, Membre de l'Institut. Avant-propos de C. Motaș et Val Pușcariu. Editions du Centre National de la Recherche Scientifique, Paris: 1-397.
- DANCAU D., NEGREA ȘT., 1989. *Chronologie du développement des recherches biospéologiques*. *Miscell. Speol. Rom.* **1**:273-301.
- GINET R., DECU V., 1977. *Initiation à la biologie et à l'écologie souterraine*. Editions Jean-Pierre Delarge, Paris: 1-319.
- JEANNEL R., 1950. *Quarante années d'exploration souterraines*. *Notes Biospéologiques*. **6**: 5-95.
- JUBERTHIE C., DECOU V., 1994, 1998 et 2001. *Encyclopaedia Biospeologica*. Editions Fabbro, Saint Girons, **1, 2, 3**.
- MOTAȘ C., 1966. *Hommage à la mémoire de René Jeannel (23 mars 1879-20 février 1965) suivi de la liste complete de ses publications*. *Internat. Journ. Speol.* **2**(3): 229-267.
- NEGREA ȘT., 1979. *Prin peșterile lumii. Prefață de Acad. C. Motaș*. Edit. Sport-Turism, București: 1-176.
- NEGREA ȘT., 1997. *Contributions à l'histoire de la Biospéologie. I. La période d'avant Emile Racovitza*. *Noesis. Travaux du Comité d'Histoire et de Philosophie des Sciences*. **22**: 65-69.
- NEGREA ȘT., 1998. *Contributions à l'histoire de la Biospéologie. II. La période d'Emile Racovitza (1907-1947)*. *Noesis. Trav. Comit. Hist. Phil. Sci.* **23**: 79-84.
- NEGREA ȘT., 1999. *Contributions à l'histoire de la Biospéologie. III. La période d'après Emile Racovitza*. *Noesis. Trav. Comit. Hist. Phil. Sci.* **24**: 181-187.
- RACOVITZA E. G., 1907. *Essai sur les problèmes biospéologiques. (Biospeologica I)*. *Arch. Zool. Expér. Gen. Paris.* 4e série. **6**: 371-488.
- RACOVITZA GH., 1999. *A ști sau a nu ști. Adevărurile vieții lui Emil Racoviță*. Edit. Acad. Rom., București: 1-560.
- ROUCH R. & DANIELOPOL D.L., 1987. *L'origine de la faune aquatique souterraine, entre le paradigme du refuge et le modèle de la colonisation active*. *Stylogia*. **3**(4): 345-372.
- VANDEL A., 1964. *Biospéologie. La biologie des animaux cavernicoles*. Edit. Gauthier-Villars, Paris: 1-619.

Ștefan Negrea, Alexandrina Negrea

Institutul de Speologie "Emil Racoviță", București, Calea 13 Septembrie, nr. 13, RO-050711
e-mail: stnegrea@yahoo.com